

Julije Bajamonti i njegova rasprava „Liječnik i glazba”

Darko Breitenfeld — Silva Vidošić

Julije Bajamonti, poznati hrvatski skladatelj, liječnik, polihistor, jedan od najznačajnijih naših likova osamnaestog stoljeća, djeluje u razdoblju između protureformatorskog feudalizma i kasnijeg razdoblja romantično-nacionalnog konzervatizma, dakle u razdoblju koje je stvorilo nove ljude, nov duh i nove ciljeve. U osvitu stoljeća javlja se Jerolim Kavanjin, još uvijek sputan oklopom protureformacije, razvija se nakon njega cijela galerija interesantnih likova da bi se stoljeće završilo svestranim Julijem Bajamontijem. Reći o Bajamontiju da je bio liječnik, muzičar, poeta, stilista, skupljač narodnoga blaga — bilo bi nedovoljno, jer su njegovi radovi i na polju filozofije, nautike, arheologije, meteorologije vrlo značajni. Stoga nije ni malo pretjerano kada poznavao Bajamontija kažu: »Bajamonti je bio polihistor kakvog u ono vrijeme zacijelo nije bilo u Hrvatskoj...«

Da bismo bolje razumjeli Bajamontija, podsjetimo se da je kao i većina intelektualaca onoga vremena bio školovan u Italiji, završio je medicinu u Padovi, a potom je radio kao liječnik na Hvaru, gdje je vršio i službu orguljaša. Nakon pet godina službovanja na Hvaru seli se u Split, jer smatra da je Hvar nepodesna sredina za njegovo stvaranje, te da je neshvaćen od okoline. Jedna rečenica iz pisma upućenog Albertu Fortisu dovoljno je ilustrativna i govori da je Bajamonti teško podnosio službovanje na Hvaru; između ostaloga tuži se: »U nedjelju sviram orgulje, komponiram, mnogo se dopisujem; to mi je društvo!«. Preselio se u Split s puno nade da će biti prihvaćen i shvaćen, no i tu ga čeka razočaranje; sukobio se sa zastarjelim shvaćanjima i predrasudama, te do pred samu smrt nije izabran za gradskog liječnika.

Nemoguće je osvrnuti se na sve Bajamontijeve djelatnosti, stoga ćemo se samo šturo podsjetiti da je bio jedan od prvih sakupljača narodnih pjesama i napjeva, da je radio na stvaranju muzičkog leksikona, koji je na žalost ostao nedovršen, skupljao građu za biografije i bibliografije dalmatinskih i bosanskih književnika, pisao povijesne rasprave, napisao niz rasprava o ekonomskom stanju u Dalmaciji, napadajući često i optužujući mletačku vlast. Bio je jedan od osnivača Gospodarske akademije u Splitu, radio je aktivno na polju ekonomskog podizanja zaostale Dalmacije. Radio je na gajenju i razvoju zanemarenog hrvatskog jezika, iako je i sam kao većina intelektualaca toga doba pisao talijanski. Kako je nemoguće ne osvrnuti se i na književni rad Julija Bajamontija najbolje je citirati mišljenje Nikole Tommasea o Bajamontiju kao književniku: »Poznavao je skroz talijansku i latinsku književnost, u talijanskom pisanju bio je toli vješt, da za Bajamontovo doba u Italiji nije možda nitko bolje od njega pisao«. Alberto Fortis pak govori o Bajamontiju kao o »uče-

nom i marljivom istraživaču divota prirode«. Bajamontijev doprinos medicini, prirodnim znanostima do sada je još gotovo neobrađen, iako je na tim područjima bio zapažen. Spomenimo još jednom i veliko glazbeno stvaralaštvo koje je do nedavno bilo gotovo nepoznato, iako ono znači jedan od kamena temeljaca hrvatske glazbene baštine.

Ne zna se točno koliko kompozicija je napisao, no među sačuvanim (oko 140) najviše ima crkvenih (oko 120), što je i razumljivo kada nam je poznato da je bio kapelnik splitske katedrale. Spomenimo da su sačuvana djela: *Simfonija u C-duru*, *Sonata za orgulje u C-duru* desetak madrigala uz pratnju gudačkih instrumenata, *Aria buffa Non temo za bas*, 2 *pasije*, oratorij *La traslazione di San Doimo*, 17 misa, 2 rekvijema, 54 moteta, 2 *Stabat Mater*, 3 *Te Deuma*, 8 *Tantum ergo*, *Miserere*.

Gotovo je sigurno da je u Bajamontijevom životu glazba uz medicinu bila najvredniji i najznačajniji dio. Bogata stvaralačka djelatnost, zatim činjenica da je bio orguljaš u splitskoj katedrali, kao i javno oduševljenje za glazbu, donijeli su niz neugodnosti Juliju Bajamontiju. Razočaran u Splitu, često se okretao Dubrovniku, gdje je uvijek bio dobro priman. Djelo »*Il medico e la musica*« (»Liječnik i glazba«), objavljeno 1796. godine nastalo je kao odgovor na javne kritike Bajamontija zbog bavljenja glazbom i poezijom. No čini se da mu nije bilo zamjeravano samo bavljenje glazbom i poezijom, već je u osnovi bilo i profesionalne zlobe kolega-liječnika.

U navedenom djelu Bajamonti tvrdi da se poezija i glazba posebno usklađuju s medicinom. Isto dokazuje nadasve nadmoćno, kulturno, informirano; još jednom dolazi do izražaja svestranost Bajamontijevog obrazovanja, još jednom ga upoznajemo u pravoj veličini, od Bajamontija enciklopedista, do Bajamontija dobrog poznavaoa povijesti, filozofije i drugih nauka.

Da bi pokazao da bavljenje poezijom i muzikom ne degradira liječničko zvanje, navodi u svome radu niz primjera koji govore o potrebi bavljenja muzikom i poezijom u formiranju čovjeka, naročito liječnika.

Kako je teško prenijeti u cijelosti Bajamontijeve misli, radije ćemo ga citirati. »Dovoljno je sjetiti se da su antički narodi pjesmi pridavali božansko podrijetlo; da su pjesnici i pjevači smatrani nadahnutim ljudima, tako da vates znači ujedno i pjesnik i prorok; da su pjesnike i muzičare u pravom smislu zvali sofi, to jest mudracima; da je pjesničko znanje zapravo bilo prvo znanje na svijetu; da su jezici započeli od stihova i da prvi pisci pisahu u stihovima; da je u primitivnih naroda i u herojsko vrijeme sve bilo stih i pjevanje; da su pjesnici osnovali mnogobožacke religije i gra-

đansku kulturu, iz čega se rodiše tajanstvene bajke o Arfeju, Anfionu, koji su zvukom lire smirivali zvijeri i podizali gradove. Ovdje bih vam mogao citirati Eneja, koji pjesnike naziva svecima, i Cicerona u djelu *Pro Archis*, koji zahtijeva da njihovo ime bude sveto obrazovanim ljudima, jer su ga uvijek čak i hrabri poštovali; mogao bih vam citirati Plutarhovu *De audiendis poetis*, koji drži da je poezija početak svih grana znanosti, a Scaligero u jednom pismu svome sinu one koji osuđuju čitanje pjesnika naziva ne samo divljacima nego pravim zvjerima, pa bih vam mogao bez kraja nagomilavati istaknute ličnosti koje hvale poeziju. Osobito što se tiče muzike, mogao bih vam napomenuti da se u Grka kao najveća izobraženost smatralo sviranje i pjevanje i da nitko nije smatran zaista obrazovanim ili kao što Ciceron kaže u *Tusculanama* satis excultus doctrina, ako nije poznao muziku, da Platon u razgovorima o republici zahtijeva da se mladi obučavaju i odgajaju u muzici, sve dok njihove duše ne postanu prožete brojem i muzikom, da i Aristotel u svojoj politici priznae muziku kao dio dobrog odgoja... « I tako Bajamonti u svojoj raspravi navodi mišljenja svih velikana do suvremenika, ističući da je svima zajednički stav da je bavljenje muzikom i poezijom korisno, a nepoznavanje istih gotovo neshvatljivo za obrazovanog čovjeka.

I dalje u radu iznosi argumentirano, logički i historijski vezu između medicine, poezije, glazbe. Izabrali smo još jedan citat iz ovog vrijednog rada, da bismo upotpunili Bajamontijevo mišljenje i iznijeli njegov stav o liku liječnika i obavljanju liječničkog zvanja.

»Ove vrlo plemenite i božanske umjetnosti (misli na glazbu i poeziju) nisu stvorene za isprazne glave, kao što za njih nije stvorena ni medicina. Pjesnici i muzičari su povlaštene duše koje posjeduju dar nadahnuća. Tako veliki liječnici kao da su nadahnuti, a najsretnija i najljepša liječenja su proizvod nadahnuća. Samo materijalna upornost i marljivost u liječničkom učenju, samo kruto pridržavanje praktičkih pravila oblikuju ropskog, bijednog i previše običnog liječnika. Što može učiniti jedan takav liječnik u teškim slučajevima? Ništa drugo nego da se pridržava svojih pravila. A bi li se vama svidjelo da vas ubiju liječničkim pra-

vilima? Ta se moraju poznavati, nema sumnje, jer se u svim poslovima i znanjima mora imati neka osnova na koju se treba osloniti, neki početak od kojega se uputiti, neka točka kojoj se upraviti, neka norma ili mjera koje se pridržavati. Ali medicina je posao gotovo više od iznimaka nego od pravila, a da bi se otkrile te iznimke, razum većinom ne služi, jer je hladan, spor, odmjeran, pa je upravo potrebna inspiracija i nadahnuće, što su stvari trenu i izazivaju duh na čudesne i nadljudske polete...«

Iako je ova rasprava pisana gotovo prije dva stoljeća, ostala je uvijek aktualna ukazujući nam na mjesto glazbe i poezije u formiranju čovjeka, a naglašavajući da bavljenje njima koristi u liječničkom zvanju, pomažući liječnicima da danas u eri profesionalizacije kada se gubi iz vida bolesnik kao cjelina, ipak sagledaju bolesnika kao cjelinu s nizom njegovih potreba.

U ovoj raspravi također nalazimo i začetke glazboterapije, iako tek stidljivo naznačene, no od tih početaka trebalo je do priznavanja glazboterapije proći gotovo dva stoljeća.

ZUSAMMENFASSUNG

In dem Aufsatz weisen die Autoren auf die breite und vielfältige Tätigkeit von Julius Bajamonti hin. Dabei heben sie besonders hervor, dass seine Werke unzureichend erforscht und bekannt sind.

In dem Aufsatz wurde besonders auf sein Werk »Arzt und Musik« hingewiesen. Darin erarbeitet Bajamonti ausführlich das Verhältnis des Arztes zur Musik, sowie den Einfluss der Musik auf kranke Menschen.

In diesem Werk finden wir, wenn auch sehr vorsichtig angedeutet, die ersten Ansätze der Musiktherapie.

BIBLIOGRAFIJA:

- A. Urukalo: *Dr Julije Bajamonti i njegov rad na području muzičke umjetnosti*, diplomski rad, 1954.
- I. Milčetić: *Dr Julije Bajamonti i njegova djela*, Rad JAZU, 1912. g.
- Andreis-Cvetko-Đurić-Klajn: *Historijski razvoj muzičke kulture u Jugoslaviji*
- Muzička enciklopedija*